

Complexnummer: 529205

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Kamp Amersfoort

Aantal complexonderdelen

6

Monumentnummers van complexonderdelen

524410, 529206, 529207, 529208,
529209, 529210

Woonplaats

Leusden

Gemeente

Leusden

Provincie

Utrecht

Hoofdadres van hoofdoject

Loes van Overeemlaan 19, 3832 RZ Leusden

Complexomschrijving

Omschrijving van het complex

HISTORISCH OORLOGSMONUMENT KAMP AMERSFOORT. Tijdens de mobilisatie van september 1939 werd aan de rand van Amersfoort door de Nederlandse regering een legerkamp met zes houten barakken ingericht. Dit kamp kreeg de naam 'De Boskamp' mee. Na de capitulatie vonden er aanvankelijk Duitse soldaten onderdak. In het voorjaar van 1941 werd het complex door de SS ingericht tot Polizeiliches Durchgangslager Amersfoort (PDA). Het aantal barakken werd uitgebreid tot 17 en het terrein werd van een omrastering voorzien. In 1942 werd het kamp nogmaals vergroot met 10 barakken. Het toezicht werd ondermeer vanuit 12 houten wachttorens gehouden. In totaal hebben er 35.215 mensen gevangen gezeten in het kamp. De gevangenen waren zowel mannen als vrouwen. Hieronder waren ondermeer joden, communisten, zigeuners, Engelandvaarders, smokkelaars en verzetsmensen. Velen zijn in het kamp ten gevolge van de ontberingen gestorven of door de Duitsers gefusilleerd. Een groot deel is op transport naar Duitsland gesteld en aldaar alsnog in de kampen omgekomen. Op 19 april 1945 werd het kamp door de SS aan het Rode Kruis overgedragen. De formele bevrijding kwam op 7 mei 1945.

Hoewel er na de oorlog een comité heeft bestaan dat van het kamp een plek van herinnering heeft willen maken, is dat in die jaren niet tot stand gekomen. Het kamp werd opnieuw kazerne en er werden militairen ondergebracht. In 1968 is de politieschool van Wassenaar naar hier verhuisd. Hernieuwde pogingen in die jaren om alsnog tot de inrichting van een gedenkplaats te komen, liepen op niets uit. De laatste barakken werden gesloopt en op een deel

van het terrein waar zich massagraven bevonden, werd een golfbaan aangelegd.

Ondertussen waren er enkele herinneringsmonumenten opgericht en bleven oud-gevangenen zich inspannen voor het behoud van de resten van het kamp en de inrichting van een passende gedenkplaats. Deze inspanningen leidden tot een plan voor een nieuwe inrichting van het terrein. In 1999 verscheen er een drietal artikelen in de Amersfoortse Courant, die de situatie van veronachtzaming aan het licht bracht. Hieruit voortvloeiende acties en besluiten hebben geleid tot het uiteindelijke herstel van de overblijfselen en de herinrichting van een deel van het terrein alsmede de bouw van een museum en een passend ontvangstgebouw voor oud-gevangenen en nabestaanden.

Het complex is gelegen aan weerszijden van de Appelweg. Ten westen hiervan ligt de schietbaan en ten oosten de (restanten van) het eigenlijke kamp. Het complex bestaat uit de volgende onderdelen:

- Restant KAMPAANLEG en SCHIETBAAN annex FUSSILADEPLAATS (1);
- Restant van het kantoor van de kampcommandant bestaande uit MUUR met MUURSCHILDERING (2);
- Houten WACHTTOREN (3);
- KLOKKENSTOEL met APPELKLOK (4);
- Restant LIJKENHUISJE (5);
- GEDENKSTEEN (6A) en MONUMENT 'De Stenen Man' (6B).

De omgrenzing alsmede de nummers van de onderdelen zijn op de bijbehorende kaart aangegeven.

Waardering

Het complex HISTORISCH OORLOGSMONUMENT KAMP AMERSFOORT is van algemeen belang vanwege de grote herinneringswaarde, de (inter)nationale historische waarde vanwege de specifieke functie tijdens en de bijzondere betekenis voor de Tweede Wereldoorlog als één van de drie Polizeiliches Durchgangslager in Nederland. Voorts is er een typologische waarde vanwege de enige resterende houten wachttorenen in Nederland alsmede een cultuurhistorische waarde vanwege de schildering. Het complex is tenslotte van algemeen belang vanwege de ensemblewaarde.

Monumentnummer*: 524410

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 12 juni 2006
Kadaster deel/nr: 50030/5

*Monumentnaam***

Kamp Amersfoort

Complexnummer

529205

Complexnaam

Kamp Amersfoort

*Woonplaats**

Leusden

*Gemeente**

Leusden

*Provincie**

Utrecht

*Straat**

Loes van Overeemlaan

*Nr**

19

*Toev.**

*Postcode**

3832 RZ

*Woonplaats**

Leusden

Situering

Locatie

*Kadastrale gemeente**

LEUSDEN

*Sectie**

A

*Kad. object**

1223

Appartement

Grondperceel

LEUSDEN

A

1246

LEUSDEN

A

1245

LEUSDEN

A

1165

*Rijksmonumentomschrijving***

Onderdeel 1

Inleiding

Buiten het eigenlijke kamp bevond zich de schietbaan, die werd gegraven door een strafcommando waarin vrijwel alleen joodse gevangenen zaten. Behalve als schietbaan werd deze plek tevens als fusilladeplaats gebruikt. Aan de zuidzijde net buiten de wal van de schietbaan was een lijkenhuisje gebouwd. Slachtoffers uit het kamp werden hier ondergebracht. In het zuidelijke bosperceel (thans golfbaan) zijn de slachtoffers in massagraven begraven. Na de oorlog werd aan het eind van de schietbaan het monument de 'Stenen Man' opgesteld als herinnering aan de slachtoffers. Van het eigenlijke kamp resteert slechts een klein deel waarop zich alle overige onderdelen bevinden.

Omschrijving

Restant KAMPAANLEG met SCHIETBAAN annex FUSILLADEPLAATS van het complex historisch oorlogsmonument

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Kamp Amersfoort. De aanleg bestaat uit twee aarden wallen waartussen zich de schietbaan bevindt. Aan de westzijde verbreedt de baan zich tot een met wallen omgeven kom. In het midden hiervan staat het monument opgesteld.

Waardering

Het restant KAMPAANLEG met SCHIETBAAN annex FUSILLADEPLAATS is van algemeen belang vanwege de gaafheid van de aanleg (schietbaan) en tevens van ensemblewaarde.

Hoofdcategorie

Bestuursgebouwen, rechtsgebouwen en overheidsgebouwen

Subcategorie

Gerechtsgebouw(E)

Functie

Gevangenis

Monumentnummer*: 529206

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 12 juni 2006
Kadaster deel/nr: 50030/5

Complexnummer

529205

Complexnaam

Kamp Amersfoort

*Woonplaats**

Leusden

*Gemeente**

Leusden

*Provincie**

Utrecht

*Straat**

Loes van Overeemlaan

*Nr**

19

*Toev.**

*Postcode**

3832 RZ

*Woonplaats**

Leusden

Situering

Locatie

*Kadastrale gemeente**

LEUSDEN

*Sectie**

A

*Kad. object**

1268

Appartement

Grondperceel

*Rijksmonumentomschrijving***

Onderdeel 2

Inleiding

Op deze plaats bevond zich ten tijde van het kamp een stenen barak met een stenen uitbouw waarin het kantoor van de kampcommandant was ondergebracht. Lange tijd is aangenomen dat de schildering van de hand van een zekere Laszlo Weiss was. Uit recent onderzoek (november 2004) is vast komen te staan dat dit onmogelijk het geval kan zijn geweest. In 1971 is bij sloopwerkzaamheden de schildering ontdekt en behouden. De toestand ervan verslechterde vervolgens, waarna eind 1999 begin 2000 een restauratie heeft plaats gevonden. Tevens werd toen een eerder paviljoentje dat over de muur met de schildering was heen gebouwd, gesloopt en is het huidige museumgebouw opgetrokken.

Omschrijving

Restant van het kantoor van de kampcommandant bestaande uit MUUR met MUURSCHILDERING, thans in gebruik als museum behorende bij het complex historisch oorlogsmonument Kamp Amersfoort. De schildering is aangebracht op een binnenwand van het voormalige kantoor. Aan weerszijden van de deur is een afbeelding aangebracht in lichte toon, hoofdzakelijk groen en blauw met enkele accenten in geel en rood op een crèmekleurige ondergrond. De voorstellingen geven een naturalistische weergave. Links zijn kampgevangenen bezig aan dagelijkse werkzaamheden zoals landbouw en timmerwerk. Deze schildering wordt omgeven door een geschilderde rand van prikkeldraad. Rechts een vogelvluchtperspectief van het eigenlijke kamp. Met name deze laatste geeft veel

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

informatie over de historische situatie van het kamp. Opmerkelijk detail zijn de beide vlaggen bij de toegangspoort, een Rode Kruis vlag en de Nederlandse vlag, die kennelijk na de bevrijding zijn aangebracht ter vervanging van de Duitse vlaggen. Na de oorlog zijn tevens de twee herinneringsteksten aangebracht.

Waardering

De MUUR met SCHILDERING, restant van het kantoor van de kampcommandant, is van algemeen belang vanwege cultuurhistorische waarde als fenomeen van het kampleven, daarbij in het bijzonder van belang omdat er een getrouwe weergave van de opzet van het kamp wordt gegeven. Dit onderdeel heeft tevens ensemblewaarde.

Hoofdcategorie

Bestuursgebouwen, rechtsgebouwen en overheidsgebouwen

Subcategorie

Gerechtsgebouw(E)

Functie

Monumentnummer*: 529207

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 12 juni 2006
Kadaster deel/nr: 50030/5

Complexnummer

529205

Complexnaam

Kamp Amersfoort

*Woonplaats**

Leusden

*Gemeente**

Leusden

*Provincie**

Utrecht

*Straat**

Loes van Overeemlaan

*Nr**

19

*Toev.**

*Postcode**

3832 RZ

*Woonplaats**

Leusden

Situering

Locatie

*Kadastrale gemeente**

LEUSDEN

*Sectie**

A

*Kad. object**

1268

Appartement

Grondperceel

*Rijksmonumentomschrijving***

Onderdeel 3

Inleiding

Zoals ook op de muurschildering op de resterende muur van het kantoor van de kampcommandant te zien is, was het kamp omgeven door een aantal houten wachttorens. De meeste zijn verdwenen, slechts dit exemplaar resteert. In 2004 is de toren in het kader van het herinrichtingsplan van het terrein naar zijn huidige, oorspronkelijke plaats overgebracht. Hierbij bleek dat de houten standers dusdanig waren aangetast dat ze moesten worden vervangen.

Omschrijving

Houten WACHTTOREN bestaande uit vier standers waartussen gekruiste schoren. De standers dragen het platform, dat omgeven is met een borstwering van verticaal geplaatste planken. Vanaf het platform staan opnieuw vier standers die het houten dak dragen.

Waardering

De houten WACHTTOREN is van algemeen belang vanwege typologische waarde als in Nederland enig overgebleven voorbeeld van een Duitse wachttoren. De wachttoren heeft tevens ensemblewaarde.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Waarnemingspost (B)

Functie

Waarnemingspost(B11)

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 529208

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 12 juni 2006
Kadaster deel/nr: 50030/5

Complexnummer

529205

Complexnaam

Kamp Amersfoort

Woonplaats*

Leusden

Gemeente*

Leusden

Provincie*

Utrecht

Straat*

Loes van Overeemlaan

Nr*

19

Toev.*

Postcode*

3832 RZ

Woonplaats*

Leusden

Situering

Locatie

Kadastrale gemeente*

LEUSDEN

Sectie*

A

Kad. object*

1268

Appartement

Grondperceel

Rijksmonumentomschrijving**

Onderdeel 4

Inleiding

Zoals op de muurschildering op de resterende muur van het kantoor van de kampcommandant te zien is, stond tegenover het kantoor van de kampcommandant de klokkenstoel opgesteld, waarin de appèlklok was opgehangen. De klok werd geluid ten teken van het destijds beruchte appèl. Bij de herinrichting van het terrein in de late jaren 1990 is de klokkenstoel op de huidige plaats opgesteld.

Omschrijving

Houten KLOKKENSTOEL van het complex historisch oorlogsmonument Kamp Amersfoort, bestaande uit twee houten staanders met schoren die het met rietgedekte kapje dragen. De bronzen APPELKLOK heeft enige randversiering.

Waardering

De KLOKKENSTOEL met APPELKLOK is van algemeen belang vanwege cultuurhistorische waarde als fenomeen van het kampleven en tevens vanwege ensemblewaarde.

Hoofdcategorie

Bestuursgebouwen, rechtsgebouwen en overheidsgebouwen

Subcategorie

Gerechtsgebouw(E)

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 529209

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 12 juni 2006
Kadaster deel/nr: 50030/5

Complexnummer

529205

Complexnaam

Kamp Amersfoort

*Woonplaats**

Leusden

*Gemeente**

Leusden

*Provincie**

Utrecht

*Straat**

Loes van Overeemlaan

*Nr**

19

*Toev.**

*Postcode**

3832 RZ

*Woonplaats**

Leusden

Situering

Locatie

*Kadastrale gemeente**

LEUSDEN

*Sectie**

A

*Kad. object**

1246

Appartement

Grondperceel

*Rijksmonumentomschrijving***

Onderdeel 5

Inleiding

Buiten het eigenlijke kamp bevond zich de schietbaan en het lijkenhuisje. Behalve als schietbaan werd deze plek tevens als fusilladeplaats gebruikt. Aan de zuidzijde net buiten de wal van de schietbaan was een lijkenhuisje gebouwd. Slachtoffers uit het kamp werden hier ondergebracht. In het zuidelijke bosperceel (thans golfbaan) zijn de slachtoffers in massagraven begraven.

Omschrijving

Restant LIJKENHUISJE van het complex historisch oorlogsmonument Kamp Amersfoort. Van het lijkenhuisje resteren de fundamenteën, de vloerplaat en enig opgaand muurwerk.

Waardering

Het restant LIJKENHUISJE is van algemeen belang vanwege cultuurhistorische waarde als fenomeen van het kampleven en tevens vanwege ensemblewaarde.

Hoofdcategorie

Uitvaartcentra en begraafplaatsen

Subcategorie

Begraafplaats en -onderdelen

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 529210

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 12 juni 2006
Kadaster deel/nr: 50030/5

Complexnummer

529205

Complexnaam

Kamp Amersfoort

*Woonplaats**

Leusden

*Gemeente**

Leusden

*Provincie**

Utrecht

*Straat**

Loes van Overeemlaan

*Nr**

19

*Toev.**

*Postcode**

3832 RZ

*Woonplaats**

Leusden

Situering

Locatie

*Kadastrale gemeente**

LEUSDEN

*Sectie**

A

*Kad. object**

1246

Appartement

Grondperceel

*Rijksmonumentomschrijving***

Onderdeel 6A en 6B

Omschrijving

Na de oorlog werd in 1953 ter herinnering aan de slachtoffers een tweetal monumenten opgericht. Aan het begin terzijde van de schietbaan staat de GEDENKSTEEN (6A) met de tekst "ZIJ DIE IN DE JAREN 1940-1945 HIER WERDEN OMGEBRACHT HEBBEN MET HUN BLOED DEZE GROND GEHEILIGD HUN OFFER ZIJ HET NAGESLACHT EEN LICHTEND VOORBEELD". In de kom van de schietbaan is een MONUMENT (6B), één van de elf nationale monumenten, opgericht dat de officiële naam 'Gevangene voor het vuurpeloton draagt', maar in de volksmond 'De Stenen Man' is gaan heten. Het is vervaardigd door de Amsterdamse beeldhouwer Frits Sieger. Op een sokkel van basaltlava staat een levensgroot zandstenen (Vaurion) beeld van een man, voorstellende een gevangene in kampkleding. Rondom de sokkel is een zwart-wit marmer plaveisel aangebracht, waarin de afbeelding van een vredesduif. In 2002 is het beeld gerestaureerd door Lourens Demmer uit Loenen.

Waardering

De GEDENKSTEEN en het MONUMENT 'De Stenen Man' zijn van algemeen belang vanwege cultuurhistorische waarde als uiting van de wijze waarop na de oorlog de herinnering hieraan werd vormgegeven hier in het bijzonder de herinnering aan het kamp Amersfoort. Beide hebben tevens ensemblewaarde.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registregegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Hoofdcategorie

Voorwerpen op pleinen en dergelijke

Subcategorie

Gedenkteken(D)

Functie

Gedenkteken(D6)